

se v eni deželi nikdar poravnati ne more, ker se iz ene dežele v drugo lahko, posebno če je dalje, pošiljati ne more. Naj se ceste še tako zboljšujejo in pomnožujejo, železna cesta še tako daljša in razprostira, ima seno tako majhno ceno, da se nikakor ne izplača, ga po omenjenih potih sem ter tje prevažati. Zato tudi sena, slame, gnoja in enakih reči po železnici ne prepeljujejo, če daljšava več od 100 milj preseže. Naj cenejše in naj zložniše se po vodi iz kraja v kraj pošilja, na pr. po reki in sicer po vodi doli; proti vodi seno voziti, bi bili tudi pri nizki brodnini potroški še vedno prehud.

Kakor se tedaj seno v svojem navadnem rahlem stanu težko v druge kraje prepeljati da, ravno tako lahko se stlačeno ali prešano dalje spravi. Že davnej imate vlada francoska in angleška v navadi, da ob vojskah v tujih deželah konjištvo, še cele tje čez morje, z domačim senom preskrbuje. Ob vojski v Moreji, Algeriji in v Krimu se je neizrečeno veliko prešanega sena v barkah za armadami pošiljalo in v dobrem stanu na odločeni kraj pripeljalo, da so konji in mežji imeli obilo in dobre krme.

Le škoda, da se kmetijski gospodarji te koristne navade sploh ne poprimajo, da bi ob času potrebe obilnost sena po francoski in angleški šegi prevaževali v tiste kraje, kjer jim ga primanjkuje. O subih letinah bi posestniki iz takih travnikov, na ktere se da voda napeljati in na katerih vedno obilo sena nakosijo, vse seno, ki ga je preobilo za raho domačo, lahko v druge kraje, ker jim ga primanjkuje, prav drago spečali, ako bi stlačeno tje pošiljali. Ministerstvo francoskega vojaštva je dalo nedavno mašino napraviti, s katero se seno tako spreša, da je trdo kakor les. Po tem takem se da tudi po železnicih v velike daljave pošiljati in ne prizadene v sprešanem stanu več stroškov kakor drugo blago. Stroški prešanja, obresti od denarja, ki se je za mašino dal, so le 1 frank (24 starih krajev) za 200 funtov sprešanega sena. Razun tega, se da sprešano seno lahko sem ter je po svetu prepeljuje, ima tudi še druga predstva, ki se ne smejo prezreti. Tako stlačeno seno se ne more podrobiti, ne uprašiti, ne premočiti, ne popaliti, ne pogubi semena in se nikdar slabega okusa ne navzame.

"N."

Veliki krompirjevec.

V Česki je neki gospodarski uradnik knjeza Lichtensteina tako velik krompir pridelal, da je krompirjevec četrtili šolnje visok vzrastel, na njem nahajajoči se krompir, pa je bil debel kakor polična steklenica in nek vagal više od jednega funta. Ta veliki krompir je bil izrejen po nekem novem umetnem načinu krompir rediti, kateri se je na knjezovem posestvu prvokrat poskusil in tedaj tudi potrdil.

Jabelko na trti.

Na vrtu Davida Mooraa v Boksintonu v Virginiji je letos izrastlo prvo lepo jabelko na trti; na eni strani jabelka se je videl grozdni cvet. Misli se, da se je ta čudna prikazen naredila tako, da je pal jabelčin cvet po naključju v grozdni cvet in po tem ž njim skupaj rastel.

Navodi k narodnemu gospodarstvu.

(Dalje.)

IV. del.

O bankah.

39. Osnova pa je sledeča: ko se ima vstanoviti banka z kapitalom n. p. en milijon goldinarjev posoditi, se ta vsotina razdeli n. p. v 10.000 razdelov po 100 goldinarjev; kdor si koli, vzame potem teh 100 gld. razdelkov ali delnic — akcij — (shares) kolikor mu drago, t. j. kolikor ima denara in ga na ta način v barant želi, postane s tim delničar — akcionar — (share holder). Ko so se vse delnice poprodale in so delničarji svoj denar vložili, se je priredilo en milijon denara za posojivanje, komurkol, ki si želi in je sposoben si od tega denara izposoditi. Ob določenih obrokah se razmerno obrestini dobiček porazdeliva med delničarje (shareholder). Porazdeljeni dobiček se imenuje „razdeljina“ ali „dividenda“; delnice ali akcije činiyo tukaj gmoto ali vložbino (stock). Ako kdo želi izvzeti tega denara, ki ga je tako v banko založil najde koga, ki mu odkupi jegove delnice — akcije — ali stock in s tim postane ta delničar — akcijonar — stock — holder); ta vloži v družno zalogo ali fond

kolikor oni izvzeme. Takšno medseobno prenašanje ali barant z vložbino (stockom) se čini vsak dan, kder so banke; naj znamenitije mesto pa je za takšen barant Londonska Stock — Esechange.

40. Mislimo si zdaj, da imamo po gori omenjenem načinu vstanovljeno banko: nekdo si želi izposoditi 1000 gld.; banka bi mu dala 1000 gld. ali v kovini (zlatem in srebernem denarju), ali v svojih notah (bankovcih) kateri papir se vsak čas zahtevaje popolnoma za kovino zameniti more. Ako so bankine note povsodi jednako veljavne se za zlato in srebro zamenivati morejo, bi mnogim, če že ne vsakemu, zavolj lahkote, prostora in obče prilike ljubše bile nego kovina. Po takem pa bi banka v kratkem spravila v kroženje toliko papirja, kolikor ima v svoji zalogi zlata in srebra, t. j. na mesto zlatega in srebernega denarja krožil bi papir.

(Dalje prihodnjič.)

Iglič pri županu.

Iglič (stopi v sobo). Dober dan, slavno srenjsko predstojništvo.

Župan. Servus Iglč. Kaj prinesete novega.

Iglič. Celo nič posebnega. Delegacije so 16. novembra v Pešti skupaj stopile.

Župan. Kako pa je to, da v Pešti, meseca januarja in februarja so na Dunaju skupaj bile.

Iglič. Zdaj pa so v Pešti in drugo leto dojdejo spet na Dunaju skupaj.

Župan. To je zastran za — za —

Iglič. Ne morete prave besede najti.

Župan. Tako je. Kako se že pa pravi, če imata dva samo jeden plajšč in vsak bi si ga rad ogrnol?

Iglič. To se pravi nadloga.

Župan. Tega jaz ne mislim.

Iglič. Če imata dva samo jeden plajšč in če še je ta celo raztrgan, je vsikdar nadloga.

Župan. Kako se pravi o dveh, ki bi drug drugega rad odrinol?

Iglič. Da sta soljubnika.

Župan. Saj jaz ne govorim o ljubezni temoč o politiki.

Iglič. Tudi v politiki se nahajajo soljubniki.

Župan. Jaz pa še nisem nikdar čul, „Bismark in Napoleon sta soljubnika“. —

Iglič. Tu se navadno pravi, da sta rivala.

Župan. To besedo sem hotel povedati.

Iglič. Rivala se pravita ona, ki se potegujeta za prednost. —

Župan. Soljubnika pa hočeta drug drugega odrinoti. Da se delegacije menjavajo med Dunajem in Pešto se stori zastran rivalstva.

Iglič. Da, in da ne bi nobena pred drugo imela prednosti.

Župan. In to izvira iz dualizma.

Iglič. Tako je.

Župan. Dualizem bi tedaj bil to, da noben pred drugim ne bi imel prednosti.

Iglič. Tako pravijo, ali —

(Urša županova dekla nastopi.)

Župan (jezno). Kaj hočeš tukaj?

Urša. Hotela sem vas vprašati, kaj bomo danes kuhali?

Župan. Zakaj pa mene vprašaš!

Urša. Koga pa bi drugega vprašala, saj bote vi jedli.

Iglič. Urša ima celo prav.

Župan. Kuhaj, kar hočeš.

Urša. Jaz bi rada svinjetino jedla.

Župan. Kuhaj jo.

Urša. Nimamo več svinjetine.

Iglič (se smeje). To pa je res prav smešno.

Urša. Jaz bi rada kuhala turšične žganke.

Župan. Skuhaj je.

Urša. Turšične moke tudi nimamo pri hiši.

Župan (vstane zelo jezno). Kaj me hočeš za norea imeti. —

Iglič. To celo ne. Urša ima samo to napako, da bi to rada imela, kar nima.

Urša. O je, kašo moramo hraniti za postne dni.

Župan. Te pa skuhaj zelja.

Urša. To si spet moramo hraniti, kedar bomo imeli svinjetino.

Župan. Te pa zastran mene kuhaj stare žreblje. Iglič (se smeje). Župan, tega Urši ne smete dvakrat povedati, drugače bi vam res žrebljeskuhala.

Urša. Če bi le mehki postali. Tako je vsak dan, kar jaz hočem, tega nočejo g. župan, in kar g. župan hočejo, tega nočem jaz.

Iglič. Temu se lahko v okom pride.

Župan. Kako neki.

Iglič. Morata tudi napraviti dualizem. Danas naj kuha Urša po svoji volji, jutro pa po vaši.

Urša. To ne bi bilo po norcu.

Župan (jezno). Denar pa vendar jaz moram dati.

Iglič. To tudi spada k dualizmu, da mora eden globeje v žep segniti, kakor drugi.

Urša. Meni pa je nekaj celo drugega došlo na misel.

Župan (poči z rokama). Za Boga, zdaj je Urši tudi nekaj na misel došlo, no to bo kaj lepega.

Urša. Jaz mislim, če bi skupaj djala.

Župan. Tega pa ne zastopim.

Urša (razlagaje). G. župan bi danes hoteli zelje jaz pa repo, da se vsakemu po volji skuha, bom zelje in repo skupaj v jednom loncu kuhala.

(Župan gleda Uršo prav debelo, Iglič pa se na glas smeje.)

Iglič. To je centralizem v celo sirovi podobi.

Urša. Če bi g. župan hoteli jesti ajdinsko kašo, jaz pa fižol, skuham skupaj ričet.

Župan. Se ve, da bi se jaz tedaj kašo še le moral izbirati, ker fižola nočem.

Urša. Jaz rada jem sir na pogačah, župan pa jabelka.

Župan (ji segne o besedo). Tedaj hočeš sir in jabelka na pogače deti?

Iglič. Jaz pa rad jem zelje na pogačah, če tedaj mene k obedu pozoveta, mora Urša, sir, jabelka in zelje na pogače deti.

Urša. Če bi se moralo vsakemu po volji kuhati, bi morala dvajseti jedi na mizo prinesiti.

Iglič. Urša ima prav in to bi bil federalizem. —

Župan. Da, to bi bil federalizem kakor si ga morebiti vi in dualisti mislijo; jaz pa rečem tako. Če kdo več ljudi k obedu vabi, mora kuhati take jedi, kakoršne vsi ali več del povabljenih naj rajši je, in tako si jaz mislim federalizem. Če pa bi na primer 20 ljudi denar skupaj dalo in bi vam reklo, da pripravite za vse skupaj pojedino, še bi morali tim več na to gledati, da bi skuhali take jedi, ktere vsi radi jedo, to bi po mojem bilo federalistično, če pa bi v tedaj pripravili samo dve jedi, postavim za vas š p e h o v e k n e d e l n e, ker je naj rajše jeste, za vašega prijatelja pa g u l j a š in prav obilno paprike v njem, ker on to naj rajše je, to bi bilo dualistično in stem drugi, ki so ravno tako svoj denar po razmeri prinesli, kakor vidva, gotovo ne bi mogli zadovoljni biti — (k Urši) Urša, skuhaj danes kne-delne in mlečni hren.

Urša. Jaz rajša jem hren z ocetom.

Iglič. Vlji malo oceta v mleko in bosta imela vsak svojo ljubljeno jed.

Urša. Ne potrebujem oceta, lahko vzemem kiselega mleka. —

Iglič (se smeje). To pa bo res kaj prav novega, hren v kiselem mleku kuhan.

Župan. Ostani pri tem, kar sem rekel in če Urša noče jesti mlečnega hrena, naj ga pusti.

Iglič. Tako je, to je absolutizem.

Urša. Prej, ko bi mlečni hren jedla, bom rajši gladovala.

Iglič. To je pasivni upor.

Urša. Jaz si skrivoma napravim hren s ocetom.

Iglič. To je zarota, velika izdaja.

Župan. Jaz bom dobro pazil in ocet skril.

Iglič. To je začasno vstavljenje osnovnih postav, obsodni stan.

Župan. In če to vse ne bi zadostovalo, bom še drugače pokazal, kdo je gospod pri hiši.

Iglič. To je vojaška sodba.

(Urša odide mrmraje.)

Župan. Ta zenska ima vendar pesebne muhe v glavi kaj drugega še nisem opazil.

Iglič. Verjemem, verjemem, drugda Vi vsikdar rečete da! kedar kaj hoče. — No no! ima vse svoje vzroke.

Župan (malo smeje). Zdaj pa glejte, da skoraj odidete. —

Iglič. Z Bogom. Dober tek k hrenu na kiselem mleku kuhanem. (Odide.)

Mazači.

Naj povem „Slov. Gospodarju“ kaj naši mazači znajo. Imela je v nekem kraju krava vreči; ko se pa mlado tele ne prikaže, gre kmet pomoči iskat.

Ima blizo soseda, kateri slovi, da si pri porodu dobro ume. Gre po njega. Ta se kmalu k svojemu poslu pripravi, pa se prepriča, da je mlado v napačni legi in da so spolovila za porod preozka. Misli si: zdaj vidim, da z lepa ne pojde, trebalo bo sile. — Dobi še pet pomagačev, zasadi v mladiča ostai kavelj, na ktere ga je bila precej debela vrv navezana. Začno vsih šest dobro močno vleči, — le vlečejo in na zadnje vendar potegnejo iz starke — prazen kavelj. Mladega so strgali!

Nasledek tega ravnanja je bil, da je krava čez nekatere ure potem poginola.

Še eno ne kmalu slišano.

Imel je kmet lepega mladega konja, veljal je nekaj čez 100 for.; pa zbolil mu. Pošlje po konjedereca in ko ta kmalu pride, nameša in skuha nekakašno „meneštro“ zdravilo; pravi da bo treba konja zaliti. Zakaj ne, če vi za dobro spoznate misli kmet. Prično ga zalivati, in kmalu je bil konj brez — jezika. Nevem pa vendar, kateri je bil tako neroden ali konjederec ali kateri pomagačev, pa saj je jedno ali vem ali nevem; konj je bil brez jezika, koža jegova, konjederecova, škoda pa kmetova.

Grozovito mučenje živali! Bodo naši ljudje kedaj pametni? — i —

Dopis.

Velika nedelja. 16. listopada 1868. F. G. Nikdo, tudi naši naj večji nasprotniki ne morejo te resnice skriti niti tajiti, da se je v napredek našega slov. naroda v kratkem času storil velik korak, ker duh naroda se vedno bolj in bolj vzbuja, od dne do dne se bolj svoje cene zaveda, in kdo ima zato naj več zaslug? — Po pravici moramo reči: v prvi vrsti naši časniki ne vstrašljivi branitelji slov. naroda, katerih vredniki trpijo, kot krščanski manterniki, za temi tabori in v obče naši rodoljubi. — Odkadar se nam dače zmiraj bolj in bolj pomnožavajo, je nam živa potreba, da si tudi dohodke zboljšamo, da pa znamo umno kmetovati, moramo čitati marljivo naše kmetijske knjige in časnike, posebno je našim kmetom „Slov. Gospodar“ priporočati, iz njega se naučimo raznoterih stvari, kakršnih nam je v sedajnem času naj bolj potrebno; posebno da se zboljša poljedelstvo, živino, vino- in sadjereja, z eno besedo, da se podigne kmetijstvo, katero je prva podpora dežele. — Hvaležni moramo biti našim pisateljem in drugim rodoljubom, kateri nam pri-skrbijo lepih podukov v kmetijstvu, v knjigah in v časnikih. Žraven tega tudi naši duhovni pastirji ne spijo, ker so nam zdaj v kratkih letih priskrbeli toliko duhovne hrane, to je knjig, da je veselje. —

Kder bistra je glava,

In žlahtno srce

Tam sreča je prava,

Po noči po dne!

Med vsemi dozdam na svetlo danimi knjigami v duhovnem obziru pa nam „Getzemane in Golgata“ naj bolj do srca sega, in jo zatoraj vsem brumnim dušam živo priporočamo, v zalogi so pri M. Gerberju v Ljubljani.

K slednjemu še z veseljem naznanjam, da se je v Ormužu ustanovila Čitalnica, ktere nam je živo treba, in želimo ji tudi naj boljši uspeh; pravila so se za potrdbo na sl. namestništvo odposlala, upamo, da bodo dovoljena.

Politični ogled.

Gosposka zbornica na Dunaju je potrdila brambovsko postavo brez premembe, kakor jo je predložila zbornica poslancev. — Ni bilo dvombe. — Zdaj še dojde ta postava v ogerski zbor, ker bo gotovo tudi potrjena.